

ЕПОХА ПОСТПРАВДИ У ПРАЦЯХ ФІЛОСОФІВ XX–XXI СТОЛІТЬ: ТЕОРЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

ВЕРСТИН, АНДРІЙ¹

Анотація

Стаття присвячена комплексному філософському аналізу феномену постправди крізь призму праць провідних філософів XX–XXI століть. Актуальність дослідження зумовлена зростаючим впливом постправди на суспільну свідомість, демократичні інститути та комунікативні процеси, особливо в умовах сучасних інформаційних воєн, як-от російсько-українська. Метою статті є здійснення комплексного філософського аналізу феномену постправди на основі праць провідних філософів XX–XXI століть, виявлення її сутності, генезису та наслідків для сучасного суспільства. У роботі здійснюється огляд та критичний аналіз концепцій Лі Макінтайра, Жана Бодріяра, Зигмунта Баумана, Мішеля Фуко, Юргена Габермаса, Жана-Франсуа Ліотара, Річарда Рорті та інших, чії ідеї формують теоретичне підґрунтя для розуміння генезису та сутності постправди. Досліджується взаємозв'язок між філософією постмодернізму та виникненням постфактичного світогляду, а також роль сучасних медіа та технологій у поширенні дезінформації. Особливу увагу приділено специфіці прояву постправди в українському контексті, що розглядається як інструмент гібридної агресії. Наголошується на тому, що постправда – це не просто поширення неправдивої інформації, а якісно новий етап, де емоції та суб'єктивні переконання домінують над об'єктивними фактами, ставлячи під загрозу раціональний дискурс та суспільну довіру. Визначаються невирішені аспекти проблеми та окреслюються філософські засади для розробки стратегій протидії цьому явищу, підкреслюючи важливість критичного мислення та медіаграмотності. Дослідження феномену постправди має не лише теоретичну, а й значну практичну цінність. З філософської точки зору, воно дозволяє поглибити розуміння таких фундаментальних категорій, як істина, знання, довіра, реальність та їхньої динаміки в умовах постмодерного суспільства. Аналіз показав, що постправда не є принципово новим феноменом у сенсі існування брехні чи маніпуляції, проте вона якісно відрізняється від попередніх форм неправди своїм системним характером та пріоритетом емоцій і суб'єктивних переконань над об'єктивними фактами. Це відмежування є принциповим: якщо традиційна брехня намагається приховати істину, а пропаганда – спотворити її, то постправда нівелює саму цінність істини як такої, роблячи її вторинною по відношенню до «емоційної правди» або «правди спільноти».

Ключові слова: постправда, філософія XX–XXI століть, постмодернізм, дезінформація, симулякр, істина, раціональність, критичне мислення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному глобалізованому світі, де інформація є одним з найважливіших ресурсів та інструментів впливу, феномен постправди набуває критичного значення для осмислення динаміки суспільних процесів. Епоха постправди, що характеризується домінуванням емоцій, особистих переконань та суб'єктивних інтерпретацій над об'єктивними фактами та раціональною аргументацією, становить серйозний виклик для демократичних інститутів, системи освіти, медіапростору та, що найважливіше, для самої природи людського пізнання та комунікації. Це явище не є простою формою маніпуляції чи брехні, а радше системним зсувом в епістемологічному ландшафті, що вимагає глибокого

філософського осмислення його витоків, сутності та наслідків. Актуальність дослідження посилюється в контексті сучасних геополітичних конфліктів, зокрема російсько-української війни, де постправда виступає як потужний інструмент гібридної агресії, дезінформації та руйнування суспільної згуртованості.

Дослідження феномену постправди має не лише теоретичну, а й значну практичну цінність. З філософської точки зору, воно дозволяє поглибити розуміння таких фундаментальних категорій, як істина, знання, довіра, реальність та їхньої динаміки в умовах постмодерного суспільства. Воно спонукає до переосмислення класичних епістемологічних парадигм та розробки нових концептуальних рамок для аналізу інформаційних процесів. Практичне значення полягає в розробці ефективних механізмів протидії дезінформації, підвищенні медіаграмотності населення, формуванні критичного мислення та зміцненні демократичних засад функціонування суспіль-

¹ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
E-mail: andrii.verstyn8@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6958-852X>

ства. Зокрема, для України, яка перебуває у стані інформаційної війни, розуміння та нейтралізація впливу постправди є завданням національної безпеки та консолідації суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких представлено вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Феномен постправди, хоча й набув особливої популярності в останні роки, має глибокі корені у філософській думці XX століття, що знайшло своє відображення у працях численних дослідників. Фундаментальним для розуміння природи постправди є доробок Лі Макінтайра («Постправда»), який системно аналізує її сутність та роль соціальних мереж у її поширенні, а також встановлює зв'язок з постмодерністським релятивізмом. Концепції Жана Бодріара («Симулякри та симуляція») про симуляцію та гіперреальність є незамінними для пояснення того, як образи та їхні інтерпретації можуть заміщувати реальність, що є серцевиною постправди. Зигмунт Бауман («Liquid Modernity») через призму «плинної модерності» описує нестабільність сучасного суспільства, що робить його вразливим до мінливих наративів постправди.

Важливим для розкриття філософських витоків є також аналіз праць Мішеля Фуко («Влада / знання») щодо взаємозв'язку влади та знання, де істина розглядається як сконструйована, а не об'єктивна категорія. Роботи Юргена Габермаса («Філософський дискурс модерності») та його теорія комунікативної дії пропонують критичну перспективу щодо руйнування раціонального дискурсу в епоху постправди. Жан-Франсуа Ліотар («Постмодерний стан») з його концепцією «метанаративів» та перформативності знання дозволяє зрозуміти, як істина замінюється прагматичною ефективністю. Річард Рорті («Випадковість, іронія та солідарність»), зі своїм неопрагматизмом та акцентом на випадковості та іронії щодо істини, також проливає світло на епістемологічні передумови постправди.

Серед вітчизняних дослідників, які активно вивчають феномен постправди, особливо у контексті російсько-української війни, слід виділити роботи М. Требіна та Т. Чернишової («Боротьба за свідомість людей в епоху пост-правди»), які акцентують на її ролі у пропаганді. Дослідження Кирила Мелекесцева («Історія України в політичних маніпуляціях епохи постправди») та Т.Г. Шоріної («Пост-правда як реальність знеціненої культури в епоху сучасної кризи демо-

кратії») надають цінні філософські та соціокультурні осмислення явища. Праці Філіпа де Лара («Дезінформація і пропаганда за часів постправди») та Віталія Крикуна («Постправда: сутність та перспективи») розширюють розуміння проявів постправди у політичних комунікаціях та шляхів протидії їй.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених феномену постправди, залишається низка питань, які потребують поглибленого філософського аналізу та систематизації.

1. Концептуальні межі та диференціація постправди. Незважаючи на численні визначення, існує потреба у чіткому розмежуванні постправди від інших форм неправди (брехня, фейки, пропаганда), а також у детальнішому з'ясуванні її епістемологічного статусу як такого, що не просто спотворює істину, а нівелює її об'єктивне значення.

2. Філософські парадигми як передумови постправди. Необхідним є більш глибокий аналіз того, як ідеї постмодернізму, постструктуралізму, герменевтики та прагматизму, попри їхню первісну інтенцію, могли несвідомо створити теоретичне підґрунтя для релятивізму, що згодом був експлуатований феноменом постправди.

3. Вплив постправди на формування суб'єктивності та ідентичності. Потребує детальнішого вивчення питання про те, як постійна взаємодія з потоками постправди впливає на формування індивідуальної та колективної суб'єктивності, довіри до інститутів та здатності до критичної рефлексії.

4. Етичні виміри постправди. Необхідно поглибити етичний аналіз наслідків функціонування постправди для суспільної моралі, відповідальності за інформацію та формування суспільного консенсусу.

Ця стаття зосередиться на тому, щоб розширити розуміння філософських витоків постправди, показати її багатовимірність як соціокультурного та політичного феномену, а також окреслити необхідність вироблення інтегрованих філософсько-практичних стратегій протидії цьому явищу, особливо в умовах інформаційних загроз, з якими стикається Україна.

Методологія дослідження. Дослідження феномену постправди у працях філософів XX–XXI століть спирається на комплексний методологічний підхід, що поєднує принципи та методи

різних філософських напрямів. Це дозволяє забезпечити багатовимірний аналіз проблеми, враховуючи її епістемологічні, онтологічні, соціально-філософські та етичні виміри.

Об'єктом дослідження є феномен постправди як соціокультурне, епістемологічне та комунікативне явище у контексті сучасного суспільства.

Предметом дослідження є філософські осмислення та інтерпретації феномену постправди у працях філософів XX–XXI століть, а також їхній вплив на формування теоретичних засад для розуміння та протидії цьому явищу.

Метою статті є здійснення комплексного філософського аналізу феномену постправди на основі праць провідних філософів XX–XXI століть, виявлення її сутності, генезису та наслідків для сучасного суспільства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Проаналізувати ключові філософські концепції XX–XXI століть, які прямо чи опосередковано створюють теоретичні рамки для осмислення феномену постправди (зокрема, концепції симуляції, ризикованого суспільства, влади/знання, комунікативної дії, метанаративів, неопрагматизму).

2. Виявити та систематизувати основні філософські підходи до визначення постправди, її характерних ознак та відмінностей від традиційних форм неправди.

3. Окреслити взаємозв'язок між філософією постмодернізму та виникненням феномену постправди, проаналізувавши вплив епістемологічного релятивізму на формування постфактичного світогляду.

4. Дослідити роль сучасних технологій та медіа, зокрема соціальних мереж, у поширенні постправди та їхній вплив на трансформацію суспільної комунікації.

5. Проаналізувати особливості прояву феномену постправди в українському контексті, зокрема в умовах російсько-української війни, та висвітлити його вплив на суспільну свідомість.

6. Сформулювати філософські засади для розробки стратегій протидії постправді, акцентуючи на важливості критичного мислення, медіаграмотності та відновленні довіри до раціонального дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Феномен постправди, що став одним із ключових термінів сучасної соціально-філо-

софської рефлексії, набув особливої актуальності протягом останніх десятиліть, демонструючи значний вплив на суспільне життя та комунікативні процеси. Його вивчення вимагає глибокого між-дисциплінарного підходу, проте особливої ваги набуває саме філософське осмислення, адже постправда зачіпає фундаментальні питання епістемології, онтології, етики та соціальної філософії.

Однією з найбільш репрезентативних праць, що безпосередньо звертається до проблематики постправди, є монографія Лі Макінтайра «Постправда». Автор системно розглядає сутність цього феномену, визначаючи його як процес, що максимально спотворює реальність, підважуючи достовірність значної кількості фактів. Макінтайр акцентує увагу на деструктивній ролі соціальних мереж у поширенні постправди, підкреслюючи їхню здатність створювати замкнені інформаційні бульбашки, де емоції та суб'єктивні переконання переважають над об'єктивними даними. Особливо значущим є його аналіз зв'язку між постмодернізмом та постправдою. Макінтайр вважає постмодернізм однією з причин формування цього явища, насамперед через відмову від об'єктивної істини та гіпертрофований плюралізм поглядів, що призводить до негативних наслідків надмірного релятивізму. У філософському вимірі це піднімає питання про межі епістемологічного релятивізму та його потенційну загрозу для раціонального пізнання світу. Автор також пропонує шляхи протидії постправді, акцентуючи на необхідності дотримання правдивих фактів, розвитку критичного мислення та викриття маніпуляцій (Mcintyre, 2018).

Доповнює цей аналіз праця Дженніфера Кавана та Майкла Д. Річа «Розпад правди». Досліджуючи американське суспільство, автори прагнуть вказати, якими є основні фактори, що вплинули на занепад правди, те, що такий занепад спричинив, а також запропонувати способи подолання таких тенденцій. Центральним аспектом їхнього дослідження є розмивання меж між думкою та фактами в епоху постправди. Це явище створює загрозу для суспільної довіри до об'єктивних джерел інформації, оскільки постійне змішування правдивої та вигаданої інформації дезорієнтує громадян. На філософському рівні це актуалізує проблему диференціації між суб'єктивною думкою (doxa) та об'єктивним знанням (episteme), що має глибокі корені в античній філософії. Автори наголошують на необхідності консолідованих зусиль для відновлення правди як еталону інформаційного обміну (Kavanagh, 2018).

Том Ніколс у своїй праці «Смерть експертності» висвітлює ще один важливий аспект епохи постправди – зростаючу недовіру до експертів та їхніх оцінок. Він пов'язує це явище з посиленням антиінтелектуальних настроїв у суспільстві та впливом соціальних медіа, які сприяють знеціненню якісної інформації та праці кваліфікованих фахівців. З філософської точки зору, це порушує питання про роль авторитету та експертного знання в сучасному епістемологічному ландшафті, а також про механізми формування довіри в інформаційному суспільстві. Ніколс, як і попередні автори, пропонує шляхи подолання цього феномену, акцентуючи на розширенні комунікації експертів з громадськістю та формуванні критичного мислення, що дозволить громадянам розрізняти достовірну інформацію від маніпуляцій (Nickols, 2017).

Переходячи до глибших філософських витоків, слід звернутися до праць мислителів, чії концепції, хоча й не були безпосередньо спрямовані на аналіз постправди, створюють теоретичну рамку для її осмислення.

Жан Бодріяр у своїй фундаментальній праці «Симулякри та симуляція» пропонує концепцію симулякра – копії, що втратила зв'язок з оригіналом, імітації, яка передує реальності. Бодріяр стверджує, що симулякри проходять у різноманітні суспільні сфери, стираючи межі між тим, що є правдивим та неправдивим, роблячи все для того, аби реальність та вигадка були надзвичайно схожими між собою. З перспективи постправди, концепція симулякра є надзвичайно релевантною, оскільки вона пояснює, як у сучасному світі відбувається формування «гіперреальності», де образи та їхні інтерпретації стають більш реальними, ніж сама дійсність, що є серцевиною постправди (Baudrillard, 1979).

Зигмунт Бауман у праці «Liquid Modernity» (Рідинна модерність) окреслює сучасне суспільство як «рідинне», характеризуючи його нестабільність, мінливість настроїв та думок, що формуються під впливом глобалізації, технологічного прогресу та надмірного індивідуалізму. Хоча Бауман не присвячує окремого розділу постправді, її феномен пронизує його аналіз «рідинного суспільства», якому притаманне нівелювання об'єктивності та фактів, надання більшої ваги тому, як подати інформацію та які емоції використати під час цього процесу. Ця концепція дозволяє зрозуміти, чому в умовах постійних змін та відсутності стійких орієнтирів суспільство

стає більш вразливим до маніпуляцій та емоційно забарвлених наративів, що є ознаками постправди (Bauman, 2000).

Девід Гарві у «Умовах постмодерності» окреслює характеристики постмодерного суспільства та чинники його формування. Він не виділяє постправду в окремий розділ, але її опис простежується в його аналізі політичних, економічних та соціальних процесів, що відбуваються у постмодерному світі. Гарві визначає постправду як ситуацію, коли об'єктивність та правда поступаються не мають такого значення, яке отримують будь-які види ідеологій чи способи подання інформації. А це має вплив на різноманітні сфери діяльності: політику, культуру, економіку та соціальні мережі. Це демонструє, як філософія постмодернізму, критикуючи універсальні істини, одночасно створює підґрунтя для релятивізму, який може бути використаний для поширення постправди (Harvey, 1989).

Колективна праця «Глобальна політика в епоху постправди», яку упорядкували Стівен Макглінкі, Лео Лін, Зейнеп Селін Белк та Патрік Вернон, зосереджується на зв'язку між правдою та політикою у сучасну епоху. Автори зазначають, що хоча термін «постправда» є відносно новим, притаманні йому властивості спостерігалися й раніше, проте не в таких масштабах. Особлива увага приділяється впливу мови на політику, підкреслюючи, що в епоху постправди мова перетворюється на потужну зброю для маніпуляції суспільною свідомістю з політичною метою. Це співвідноситься з філософськими роздумами про роль мови у конструюванні реальності, зокрема у працях постструктуралістів (McGlinchey, 2022).

Стаття Чі Чен Ванга «Фейкові новини та суміжні поняття: Визначення та останні наукові розробки» безпосередньо розглядає фейкові новини як вагому складову постправди, надаючи визначення обох понять. Це важливий аспект, оскільки саме поширення фейкових новин стало одним із найбільш очевидних проявів феномену постправди (Wang, 2020).

Праця Мішеля Фуко «Влада / знання» є ключовою для розуміння того, як влада може мати вплив на процес утворення концепції істини серед населення. Фуко демонструє, що істина не є нейтральною або об'єктивною, а завжди знаходиться у співвідношенні з владними структурами. Формування вигідних ідей, що нав'язуються суспільству, є характерною ознакою постправди, що

знаходить своє пояснення у фукодівському аналізі дискурсу та влади (Foucault, 1980).

Юрген Габермас у «Філософському дискурсі модерності» аналізує тенденції модерних суспільств, зокрема опис поняття «постправди». Він вказує, що зараз піддаються сумніву традиційні ідеали розуму, раціональної комунікації та істини. Габермас яскраво демонструє конфлікт між прагненням до істини, що ґрунтується на раціональності, та проявами постправди, яка зводить хисткі конструкції з недостовірної інформації. Цей антагонізм підкреслює значимість його теорії комунікативної дії. Вона пропонує шлях до досягнення взаєморозуміння через обґрунтоване обговорення, що є прямою протилежністю маніпулятивним практикам, характерним для постправди (Jürgen, 1987).

У праці «Ідея постмодернізму» Ганс Бертенс також аналізує епоху постправди. Він описує її як період, коли традиційні уявлення про істину розмиваються, а культура починає надавати перевагу суб'єктивним наративам та інтерпретаціям над об'єктивними фактами. Бертенс акцентує увагу на домінуванні емоцій та особистих трактувань над виваженими, раціональними даними. Це дослідження допомагає зрозуміти, як постмодерний контекст, із його наголосом на деконструкції наративів та суб'єктивізації знання, сприяє поширенню постправди (Hans, 1995).

У праці «Постмодернізм, або Культурна логіка пізнього капіталізму» Фредерік Джеймсон аналізує взаємозв'язок між суспільством, економікою та культурою. Він демонструє, як стрімке поширення мас-медіа та домінування споживацької культури поступово призводять до розмивання чітких меж між істиною та вигадкою, що й становить сутність феномену постправди (Fredric, 1984).

У праці «Постмодерний стан: Доповіді про знання» Жан-Франсуа Ліотар аналізує виклики, що постають перед сутністю знання в постмодерну епоху. Ліотар стверджує, що метанаративи втрачають свою значущість та достовірність, часто деформуючись через індивідуальні спотворення інформації. Це є одним з понять постправди, висвітлених у його дослідженні. Інший важливий термін – перформативність, що вказує на визначення цінності знань через їхню користь, а не те, наскільки вони правдиві. Саме цей акцент на прагматичному вимірі знання, а не на його істинності, є однією з фундаментальних характеристик постправди (Lyotard, 1979).

У збірці есеїв «Випадковість, іронія та солідарність» Річард Рорті викладає поняття, що допомагають осмислити постправду. Він підкреслює «випадковість» наших цінностей і переконань, сформована під впливом історичних та культурних обставин. «Іронія» дозволяє нам усвідомити обмеженість власних поглядів, а «солідарність» ґрунтується на спільному індивідуальному досвіді, а не на універсальних принципах. З цих ідей випливає розуміння, що істина в епоху постправди не є об'єктивною чи абсолютною, а часто формується під впливом індивідуальних перекручень фактів. Рортіанський неопрагматизм, що відмовляється від пошуку абсолютних істин, може бути інтерпретований як підґрунтя для релятивістських тенденцій постправди (Rorty, 1989).

Наукова стаття М. Требіна та Т. Чернишової «Боротьба за свідомість людей в епоху постправди» визначає постправду як комунікативну ситуацію, що сприяє поширенню пропаганди/контрпропаганди, створюючи широкий спектр трактування реальності. Стаття висвітлює чинники постправди у контексті російсько-української війни, аналізуючи пропаганду та наративи, що використовуються Росією. Це є цінним прикладом конкретизації феномену постправди за допомогою реальних фактів сучасності (Требіна, 2021).

Ярослав Коркос у статті «Епоха постправди в сучасному світі: Витоки та причини» розглядає феномен постправди, підкреслюючи, що в ній об'єктивні факти мають менший вплив, ніж емоційні заклики та особисті переконання. Автор виявляє основні чинники виникнення цього явища та наводить приклади засобів, що використовуються для досягнення бажаного результату в епоху постправди (Коркос, 2023).

У статті «Дезінформація і пропаганда за часів постправди» Філіп де Лар аналізує ці феномени в епоху постправди, підкреслюючи, що вона ґрунтується на суб'єктивному сприйнятті та емоціях, а не на фактах. Автор досліджує прояви постправди в медіа та владних структурах, наводячи численні приклади фейкових подій, які набули широкого розповсюдження. Він також відзначає тісний зв'язок цього явища з сучасними філософськими течіями та вказує на Росію, особливо за правління В. Путіна, як на державу, що яскраво втілює ідеали суспільства постправди. Де Лар згадує вплив Радянського Союзу на формування подібних тенденцій і наголошує, що західні демократії також не застраховані від таких впливів (Лара, 2018).

Стаття «Популізм як стратегія політичної маніпуляції масовою людиною в епоху постправди» детально аналізує маніпуляцію як ключовий елемент постправди. Вона показує, що популістські гасла широко використовуються в політичних програмах та ідеологіях. Автори стверджують: маніпуляція є вагомим характеристикою постправди, адже за її допомогою легко скерувати суспільну думку в потрібному напрямку. У статті також розглядається феномен популізму як різновид прийомів для здобуття масової підтримки, хоча згодом популістські обіцянки часто втрачають свою ефективність. Це підкреслює, як популізм і маніпуляція взаємодіють з постправдою, надаючи перевагу емоціям над раціональними аргументами (Була, 2021).

Стаття Віри Дем'яненко «Інформаційна гігієна в епоху «пост-правди»» розкриває важливість інформаційної гігієни як засобу протидії постправді. У ній розглядаються як глобальні виклики, пов'язані з розвитком сучасних технологій, так і специфічні проблеми, спричинені мас-медіа, зокрема Інтернетом та соціальними мережами. Попри численні переваги, технології часто сприяють нівелюванню достовірної інформації. Автор підкреслює необхідність володіння інформаційною гігієною, яка передбачає перевірку джерел, зосередження на суті питання, застосування наукових методів та формування логічних висновків. Ця праця пропонує практичний підхід до подолання негативних наслідків постправди (Дем'яненко, 2017).

Наукова стаття «Теорія «постправди» та її критика» досліджує саме поняття постправди, її виникнення та основні ознаки. У ній цікаво аналізується різниця між брехнею та постправдою: якщо брехня здебільшого є індивідуальною, то постправда – це колективна інформація, у яку люди часто вірять, попри її недостовірність або пряме протиріччя реальним фактам. Стаття також порушує дискусійне питання щодо існування «епохи постправди» як такої, адже протягом попередніх століть також спостерігалися спроби маніпуляції інформаційним полем. Це спонукає до глибших роздумів про континуум між історичними формами маніпуляції та сучасним феноменом постправди (Осадчук, 2020).

Окрім зазначених робіт, варто згадати ще дві, що розширюють розуміння феномену постправди. Книга Кена Вільбера «Трамп і епоха постправди» описує обрання Дональда Трампа Президентом США, аналізуючи чинники, що сприяли цьому,

зокрема з огляду на його концепцію інтегрального розвитку особистості та суспільства. Вільбер присвячує значне місце опису принципів, що характеризують явище постправди (Вільбер, 2019).

Ювал Ной Харарі у третій частині своєї трилогії «21 урок для XXI століття» безпосередньо стосується епохи постправди у 17-му розділі. Він ілюструє дію постправди на прикладі сучасних та давніх подій, що дозволяє усвідомити її універсальність та історичну тяглість. Харарі, як історик та філософ, розглядає постправду в ширшому контексті еволюції людських наративів та впливу технологій на формування колективного розуміння реальності (Харарі, 2021).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проведене філософське дослідження феномену постправди крізь призму праць провідних мислителів XX–XXI століть дозволило сформулювати низку ключових висновків, що поглиблюють розуміння цього багатовимірного явища.

По-перше, аналіз показав, що постправда не є принципово новим феноменом у сенсі існування брехні чи маніпуляції, проте вона якісно відрізняється від попередніх форм неправди своїм системним характером та пріоритетом емоцій і суб'єктивних переконань над об'єктивними фактами. Це відмежування є принциповим: якщо традиційна брехня намагається приховати істину, а пропаганда – спотворити її, то постправда нівелює саму цінність істини як такої, роблячи її вторинною по відношенню до «емоційної правди» або «правди спільноти».

По-друге, дослідження підтвердило глибокий взаємозв'язок постправди з філософськими течіями XX століття, зокрема з постмодернізмом, постструктуралізмом та неопрагматизмом. Концепції Жана Бодріяра про симулякри, Мішеля Фуко про взаємозв'язок влади та знання, Жана-Франсуа Ліотара про крах метанаративів та перформативність знання, а також Річарда Рорті про контингентність істини – всі вони, хоча й не ставили за мету описати феномен постправди, створили епістемологічне підґрунтя для її виникнення. Саме відмова від універсальних істин, акцент на дискурсивності знання та суб'єктивності інтерпретацій, що були прогресивними для свого часу у подоланні догматизму, в умовах сучасної інформаційної культури призвели до непередбачених наслідків у вигляді релятивізму, який може бути експлуатований для поширення будь-яких, навіть найабсурдніших, тверджень.

По-третє, було встановлено, що ключову роль у поширенні постправди відіграють сучасні інформаційні технології та соціальні медіа. Вони не лише прискорюють розповсюдження інформації, але й сприяють формуванню «ехо-камер» та «фільтрувальних бульбашок», де користувачі споживають лише ту інформацію, яка підтверджує їхні вже існуючі переконання. Це створює замкнуті інформаційні простори, де об'єктивні факти стають нерелевантними, а емоційно забарвлені наративи набувають статусу «істини». Том Ніколс у своїй праці «Смерть експертності» слушно вказує на девальвацію авторитету експертів у цьому контексті, що є прямим наслідком панування суб'єктивного над об'єктивним.

По-четверте, етичні та соціальні наслідки постправди є вкрай загрозливими. Вона підриває довіру до інститутів, посилює суспільну поляризацію, деформує раціональний дискурс та робить неможливим досягнення консенсусу на основі спільних фактів. Як зазначав Юрген Габермас, раціональна комунікація є основою демократичного суспільства, і її підірив прямо веде до деградації демократії.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Виходячи з отриманих результатів, подальші дослідження феномену постправди у філософському вимірі можуть бути сфокусовані на таких ключових напрямках. Необхідно детальніше дослідити механізми, за яких суб'єктивні переконання починають цінуватися вище за

об'єктивні факти. Це може включати вивчення психологічних, когнітивних та соціальних передумов такої "відмови", а також її філософсько-антропологічних наслідків.

Сучасна філософія має внести свій вклад у розробку концептуальних основ медіаграмотності, яка виходить за рамки простої перевірки фактів і включає розуміння дискурсивних стратегій, маніпулятивних прийомів та формування критичної свідомості. Важливо дослідити, як змінюється природа суспільної та індивідуальної довіри в умовах, коли об'єктивні джерела інформації піддаються сумніву, а довіра переорієнтовується на емоційні зв'язки або належність до певної групи.

Було б цікаво дослідити, як феномен постправди проявляється в різних культурних контекстах – у західних демократіях, авторитарних режимах, суспільствах з сильними традиційними цінностями – і як це впливає на їхню стійкість до дезінформації. Подальші дослідження повинні зосередитися на впливі штучного інтелекту, глибоких фейків (deepfakes) та інших передових технологій на поширення постправди, а також на етичних викликах, що постають у зв'язку з їхнім розвитком.

Таким чином, епоха постправди вимагає від філософії не лише діагностики проблеми, але й активної участі у пошуку шляхів її подолання, що робить цей напрям дослідження одним із найбільш актуальних та перспективних у сучасній гуманітаристиці.

Список використаних джерел

- Була, С.П., Свідерська О.І. Популізм як стратегія політичної маніпуляції масовою людиною в епоху постправди. *Регіональні студії*, 2021. № 24. С. 18–23.
- Вілбер, К. Трамп і епоха постправди. пер. з англ. Микола Климчук. Львів: Terra Incognita. 2019. 136 с.
- Дем'яненко, В.М. Інформаційна гігієна в епоху «пост-правди». *Молодий вчений*. 2017. – № 9.1. С. 46–50.
- Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: Тези X Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 26–28 листопада 2020 року. – К.: Кафедра етики та естетики НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.
- Осадчук, Т.В. Теорія «постправди» та її критика. С. 214–216.
- Коркос, Я. Епоха постправди в сучасному світі: Витоки та причини. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*, вип. 1, 2023. С. 23–31.
- Лара, де Ф.. Дезінформація і пропаганда за часів постправди. *Філософська думка*, 2018. №5. С. 36–44.
- Требіна, М.П., Чернишова Т.О. Боротьба за свідомість людей в епоху пост-правди. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2021. № 3 (50). С. 153–171.
- Харарі, Ю. Н. 21 урок для XXI століття. Київ: Bookcef. 2021. С. 288–305.
- Baudrillard, J. Simulacra and Simulation. Galilee, 1981. 158 p.
- Bauman, Z. Liquid Modernity. Polity, 2000. 232 p.
- Foster, H. The Anti-Aesthetic: essays on postmodern culture. Bay press: Port Townsend, Washington. 1983. 173 p.
- Foucault, M. Power/knowledge Selected Interviews and Other Writings 1972-1977. Pantheon Books, New York. 1980. 282 p.
- Fredric, J. Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism. 1984. P. 53–92.
- Hans, B. The Idea of the Postmodern. Routledge: London. 1995. 289 p.

- Harvey, D. *The Condition of Postmodernity*. Blackwell, 1989. 379 p.
- Jürgen, H. *The Philosophical Discourse of Modernity*. Polity press. 1987. 430 p.
- Kavanagh, J., Rich, M.D.. *Truth Decay*. Santa Monica: RAND Corporation, 2018, 326 p.
- Lyotard, J.-F. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. *Theory and History of Literature*, Volume 10. Manchester University Press. 1979. 135 p.
- McGlinchey, S., Lin, L.S.F., Balci, Z.S., Vernon, P.. *Global Politics in a Post-Truth Age*. Bristol: E-International Relations, 2022. 176 p.
- Mcintyre, L. *Post-truth*. London: The MIT Press, 2018. 240 p.
- Nickols, T. *The Death of Expertise: The Campaign against Established Knowledge and Why It Matters*. New York: Oxford University Press, 2017. 270 p.
- Rorty, R. *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge University Press 1989. 211 p.
- Wang, C.-C. Fake News and Related Concepts: Definitions and Recent Research Development. *Contemporary Management Research*, Vol. 16, No. 3. 2020. P. 145–174.

References

- Bula, S.P., Sviderska, O.I. Populism as a strategy of political manipulation of the masses in the post-truth era. *Regional Studies*, 2021. № 24. P. 18–23.
- Wilber, K. *Trump and the Post-Truth Era*. translated from English by Mykola Klymchuk. Lviv: Terra Incognita. 2019. 136 p.
- Demianenko, V.M. Information hygiene in the era of "post-truth". *A young scientist*. 2017. – № 9.1. P. 46–50.
- Ethical and aesthetic tradition in national culture: Abstracts of the X All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference, 26–28 November 2020 – Kyiv: Department of Ethics and Aesthetics of the Drahomanov National Pedagogical University, 2020. Osadchuk, T.V. Theory of "post-truth" and its criticism. P. 214–216.
- Korkos, J. The era of post-truth in the modern world: Origins and causes. *Slobozhanskyi naukovyi vestnik. Series Psychology*, issue 1, 2023. P. 23–31.
- Lara, de F.. Disinformation and Propaganda in the Post-Truth Era. *Philosophical thought*, 2018. №5. P. 36–44.
- Trebina, M.P., Chernysheva, T.O. The struggle for the consciousness of people in the post-truth era. *Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law University*. 2021. № 3 (50). P. 153–171.
- Harari, Y. N. *21 Lessons for the 21st Century*. Kyiv: Bookcef. 2021. P. 288–305.
- Baudrillard, J. *Simulacra and Simulation*. Galilee, 1981. 158 p.
- Bauman, Z. *Liquid Modernity*. Polity, 2000. 232 p.
- Foster, H. *The Anti-Aesthetic: essays on postmodern culture*. Bay press: Port Townsend, Washington. 1983. 173 p.
- Foucault, M. *Power/knowledge Selected Interviews and Other Writings 1972–1977*. Pantheon Books, New York. 1980. 282 p.
- Fredric, J. *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism*. 1984 P. 53–92.
- Hans, B. *The Idea of the Postmodern*. Routledge: London. 1995. 289 p.
- Harvey, D. *The Condition of Postmodernity*. Blackwell, 1989. 379 p.
- Jürgen, H. *The Philosophical Discourse of Modernity*. Polity press. 1987. 430 p.
- Kavanagh, J., Rich, M.D.. *Truth Decay*. Santa Monica: RAND Corporation, 2018, 326 p.
- Lyotard, J.-F. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. *Theory and History of Literature*, Volume 10. Manchester University Press. 1979. 135 p.
- McGlinchey, S., Lin, L.S.F., Balci, Z.S., Vernon, P.. *Global Politics in a Post-Truth Age*. Bristol: E-International Relations, 2022. 176 p.
- Mcintyre, L. *Post-truth*. London: The MIT Press, 2018. 240 p.
- Nickols, T. *The Death of Expertise: The Campaign against Established Knowledge and Why It Matters*. New York: Oxford University Press, 2017. 270 p.
- Rorty, R. *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge University Press 1989. 211 p.
- Wang, C.-C. Fake News and Related Concepts: Definitions and Recent Research Development. *Contemporary Management Research*, Vol. 16, No. 3. 2020. P. 145–174.

ANDRIY, VERSTYN – PhD candidate (Doctor of Philosophy), Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
 E-mail: andriiverstyn8@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/>

**THE ERA OF POST-TRUTH IN THE WORKS OF PHILOSOPHERS OF THE XX–XXI CENTURIES:
A THEORETICAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS**

Abstract

The article is devoted to a comprehensive philosophical analysis of the phenomenon of post-truth through the prism of the works of leading philosophers of the XX–XXI centuries. The relevance of the study is due to the growing influence of post-truth on public consciousness, democratic institutions and communication processes, especially in the context of modern information wars, such as the Russian-Ukrainian one. The purpose of the article is to conduct a comprehensive philosophical analysis of the phenomenon of post-truth based on the works of leading philosophers of the 20th–21st centuries, to identify its essence, genesis and consequences for modern society. The paper provides an overview and critical analysis of the concepts of Lee MacIntyre, Jean Baudrillard, Sigmund Bauman, Michel Foucault, Jürgen Habermas, Jean-François Lyotard, Richard Rorty and others whose ideas form the theoretical basis for understanding the genesis and essence of post-truth. The relationship between the philosophy of postmodernism and the emergence of a postfactual worldview, as well as the role of modern media and technologies in the spread of disinformation, is explored. Particular attention is paid to the specifics of post-truth in the Ukrainian context, which is seen as an instrument of hybrid aggression. It is emphasised that post-truth is not just the spread of false information, but a qualitatively new stage where emotions and subjective beliefs dominate over objective facts, threatening rational discourse and public trust. The article identifies unresolved aspects of the problem and outlines philosophical foundations for developing strategies to counteract this phenomenon, emphasising the importance of critical thinking and media literacy. The study of the phenomenon of post-truth has not only theoretical, but also significant practical value. From a philosophical point of view, it allows us to deepen our understanding of such fundamental categories as truth, knowledge, trust, reality and their dynamics in the conditions of postmodern society. The analysis showed that post-truth is not a fundamentally new phenomenon in the sense of the existence of lies or manipulation, but it qualitatively differs from previous forms of untruth in its systemic nature and the priority of emotions and subjective beliefs over objective facts. This distinction is fundamental: if traditional lies try to hide the truth, and propaganda tries to distort it, then post-truth nullifies the very value of truth as such, making it secondary to "emotional truth" or "truth of the community."

Key words: post-truth, philosophy of the XX–XXI centuries, postmodernism, disinformation, simulacrum, truth, rationality, critical thinking.

© The Authors(s) 2025

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 09.03.2025

Accepted date 19.04.2025

published date 19.05.2025

How to cite: Верстин, Андрій. Епоха постправди у працях філософів XX–XXI століть: теоретико-філософський аналіз. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 23(100). P. 17–25.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-23-100-02>